

بررسی میزان موفقیت در آموزش زبان انگلیسی با به کارگیری روش آموزش معکوس

منوچهر عموزاده

۱. کارشناسی ارشد زبان انگلیسی گرایش آموزش زبان انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند

Manoochehr.amoozadeh@gmail.com

چکیده

آموزش معکوس یکی از روش‌های نوین آموزشی است که هرچند نشانه‌هایی از وجود آن در گذشته در دست است، اما شکل نوین آن و شیوع و گسترش بی‌سابقه‌اش پدیده‌ای تازه است و به ویژه با پیدایش و توسعه روش‌های آموزش مجازی و آموزش از راه دور، محبوبیت و مطلوبیت فراوان پیدا کرد. در این روش برخلاف آموزش سنتی که درس در مدرسه ارائه می‌شود و تمرین در خانه انجام می‌شود، این بار درس در خانه آموخته می‌شود و تکالیف و تمرین‌ها در مدرسه و زیر نظر معلم انجام می‌گیرد. این روش که در سال‌های اخیر به سرعت در حال گسترش است، نتایج مثبتی نیز بر جا گذاشته است. با توجه به اهمیت مسئله زبان و زبان‌آموزی در توسعه ذهنی و ارتقای آموزشی دانش‌آموزان و دانشجویان در این مقاله بر آنیم که بررسی نماییم روش آموزش معکوس چه تأثیری در فرایند زبان‌آموزی به ویژه در حوزه آموزش زبان انگلیسی دارد. روش تحقیق حاضر، ترکیبی از دو روش توصیفی و تحلیلی است و در ابتدا با توضیح و تبیین ماهیت روش آموزش معکوس، زمینه برای تحلیل تأثیرگذاری آموزش معکوس بر زبان‌آموزی فراهم می‌گردد. یافته‌های این پژوهش گویای تأثیر مثبت روش آموزش معکوس در زبان‌آموزی است و به همین سبب به کارگیری این روش در حوزه تحصیلات زبان و ارائه درس‌های زبان توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: زبان، زبان‌آموزی، آموزش زبان انگلیسی، آموزش معکوس

۱- مقدمه

آموزش، رکن رکین توسعه و ضامن پدید آمدن و رشد یافتن نیکوی نسل آینده جامعه است. آموزش در عصر حاضر دارای اهمیتی بیش از پیش شده است، زیرا با گسترش یافتن مرزهای دانش و توسعه یافتن و تخصصی شدن دانش‌ها، آموزش به سبک گذشته دیگر ممکن نیست و حجم عظیم اطلاعات را باید با روش‌های تازه و کارا تر به دانش‌آموزان و دانشجویان آموخت. عصر حاضر را عصر اطلاعات می‌نامند. سرعت تحول و پیشرفت علوم و تکنولوژی در عصر حاضر خیلی زیاد است. هر روز تکنولوژی‌های جدیدی تولید شده و در حوزه‌های مختلف در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد و این امر در آموزش نیز نمایان است. پیشرفت و تغییرات سریع در فناوری‌ها، به خصوص فناوری آموزشی (ویدیوهای تعاملی، فعالیت‌های درون کلاس تعاملی و سیستم‌های کنفرانس ویدئویی)، افزایش روزافزون استفاده از دستگاه‌های هوشمند، چندرسانه‌ای‌ها و اینترنت باعث تغییر در موقعیت‌های یادگیری و رویکردهای تدریس شده است (آتش‌افروز، ۱۳۹۷: ۵۶). در این جهان که شرایط، فنون و علوم به سرعت تغییر می‌کنند، نحوه برخورد فراگیر با مطالب و نحوه یادگیری آنها مهم است. برای تأثیرگذاری عوامل مؤثر می‌توان به این پی برد که مهم‌ترین عامل مؤثر بر موفقیت و پیشرفت دانش‌آموزان، خود دانش‌آموزان هستند، خواه علت درونی باشد یا بیرونی. بنابراین معلمان باید در آموزش و طراحی موقعیت یادگیری همگام با تغییرات و نیازهای دانش‌آموزان باشند. دانش‌آموزان نیز باید دارای مهارت‌های یادگیری مناسبی نیز باشند. یکی از این مهارت‌ها، جهت‌گیری هدف در یادگیری است. موفقیت در یک حوزه (تحصیلی، شغلی و ...) بستگی به شیوه جهت‌گیری هدف افراد در آن حوزه دارد (اسلامی و غفاری، ۱۳۹۹: ۲۵).

در دنیای امروز، گسترش سریع و فزاینده فناوری اطلاعات و ارتباطات از یک سو و عدم کارایی لازم راهبردها و روش‌های آموزش سنتی در پرورش فراگیرانی فعال و خلاق از طرف دیگر، بسیاری از متولیان امر را ترغیب نموده است تا با تلفیق تکنولوژی‌های نوین در بطن نظام آموزشی اعم از شیوه‌های تدریس، تهیه و تدوین مواد درسی و سایر موضوعات مرتبط، با فرایند آموزش-یادگیری، زمینه لازم را برای ارتقای سیستم آموزشی و ایجاد یادگیری اثربخش فراهم نمایند. یکی از چالش‌های قرن بیست و یکم و عصر فناوری اطلاعات، منسوخ شدن سریع یافته‌ها و اطلاعات قبلی است. لذا تمرکز نظام آموزشی می‌بایست، بر تربیت فراگیرانی مادام‌العمر باشد که از رویارویی با چالش‌ها لذت می‌برند و مدام در حال یادگیری و حل مساله هستند. ظهور فناوری‌های نوین آموزشی و دسترسی سریع و آسان فراگیران به محیط‌های چندرسانه‌ای فرصت‌های ارتباطی جدیدی را فراهم نموده است که می‌تواند امر آموزش-یادگیری را در خارج از کلاس درس نیز ممکن سازد (رحیمی زارع، ۱۴۰۰: ۶۱).

۱-۱- بیان مسئله

یکی از روش‌های فعال یادگیری مبتنی بر فناوری‌های چند رسانه‌ای که امروزه نظر بسیاری از پژوهشگران و متخصصان را به خود جلب نموده است، یادگیری معکوس یا وارونه است. در حقیقت کلاس‌های درس معکوس، رویکرد آموزش-یادگیری جدیدی است که کلاس‌های درس سنتی را متحول ساخته است. ایده کلاس معکوس (flipped classroom) نخستین بار در سال ۲۰۰۰ توسط لیچ، پلات و ترگلیان مطرح شد. آنان به تجربه دریافتند که با معکوس کردن آموزش، دانش‌آموزان بیشتر درگیر فرایند آموزش خواهند شد. در کلاس درس، مطالب درسی که به طور سنتی در فضای داخل کلاس تدریس می‌شود، در فضای خارج از کلاس درس در اختیار فراگیران قرار می‌گیرد و فعالیت‌های خارج کلاس به فضای داخل کلاس منتقل می‌شوند. در کلاس درس معکوس دریافت منابع درسی و فراگیری آنها به خارج کلاس درس منتقل شده و وقت ارزشمند کلاس صرف بحث در مورد مفاهیم دشوارتر، سؤالات فراگیران و کاربرد عملی مفاهیم آموزشی می‌شود (رضاپور میرصالح، ۱۳۹۷: ۳۸). امروزه علی‌رغم رشد پرشتاب فناوری‌های آموزشی و تمایل فراوان یادگیرندگان به فراگیری زبان انگلیسی از طریق ابزارهای الکترونیکی نظیر لب تاپ، تلفن همراه، تبلت و سایر ابزارهای مشابه، نظام آموزش زبان‌های خارجی در ایران همچنان در قالب کلاس‌های درس سنتی، زبان‌آموزان را به یادگیری مفاهیم و مهارت‌های زبانی از طریق شیوه سخنرانی و حفظ و تکرار مطالب تشویق می‌کنند. حجم زیاد دانش موضوعی، زمان اندک برای آموزش در کلاس، بالا بودن تعداد زبان‌آموزان در یک کلاس و مهمتر از همه ناکارآمدی روش‌های

تدریس سنتی در فرآیند آموزش زبان انگلیسی، نیاز به ایجاد تغییراتی در نظام آموزشی را دو چندان می‌نماید. بدیهی است تغییر الگوی آموزش زبانهای خارجی در ایران بدون ایجاد تغییراتی در محتوای کتب و مواد آموزشی، روشهای آموزش و یادگیری و نوع نگرش دبیران و زبان‌آموزان میسر نخواهد بود. راهبرد کلاس معکوس یکی از روشهای نوین آموزش-یادگیری است که در سالیان اخیر توانسته است نظر بسیاری از محققان و صاحب‌نظران را به خود جلب نماید و به عنوان راه حلی برای برون‌رفت از مشکلات مطرح شده و چالشهای فرارو ارائه شود (زاهدی و فخری، ۱۳۹۴: ۷۱). افزون بر این در زمینه آموزش زبان انگلیسی، اخیراً توجه بسیاری از متخصصان معطوف به آموزش راهبردهای یادگیری به عنوان عاملی مؤثر بر فراگیری زبان شده است (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۶: ۷۲).

امروزه بسیاری بر این باورند که فراگیری دانش زبانی به تنهایی موفقیت زبان‌آموزان را تضمین نمی‌کند؛ بلکه پرورش زبان‌آموزانی خودراهبر از اهمیت زیادی برخوردار است. راهبرد کلاس معکوس یکی از روشهای نوین آموزش-یادگیری است که در سالیان اخیر توانسته است نظر بسیاری از محققان و صاحب‌نظران را به خود جلب نماید و به عنوان راه حلی برای برون‌رفت از مشکلات مطرح شده و چالشهای فرارو ارائه شود. افزون بر این در زمینه آموزش زبان انگلیسی، اخیراً توجه بسیاری از متخصصان معطوف به آموزش راهبردهای یادگیری به عنوان عاملی مؤثر بر فراگیری زبان شده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش معکوس بر بهبود مهارت‌های زبان‌آموزی به‌ویژه زبان انگلیسی صورت گرفت.

۱-۲- پیشینه تحقیق

درباره روش آموزش معکوس به طور عام و تأثیر این شیوه آموزشی در یادگیری زبان و مهارت‌های زبانی، تاکنون پژوهش‌هایی چند شده است که برخی از آن‌ها عبارتند از:

- وحیده سادات، واحدی. (۱۴۰۱). «اثر بخشی روش آموزش معکوس راهبردهای یادگیری (شناختی- فراشناختی) بر پیشرفت مهارت گفتاری و خودتنظیمی زبان آموزان در مقایسه با رویکرد سنتی». *فصلنامه فناوری آموزش*. شماره ۳. صص ۲۷-۳۹. هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی راهبرد آموزش معکوس بر بهبود جهت‌گیری هدف و مولفه‌های آن در دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه در درس زبان انگلیسی انجام شد. روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون با یک گروه گواه بود؛ که جامعه آماری آن کلیه دانش‌آموزان دختر پایه دهم تجربی دوره دوم متوسطه شهر کلبر در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ می‌باشد که از میان آن‌ها نمونه‌ای به حجم ۳۴ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به طور تصادفی، ۱۸ نفر در گروه آزمایش و ۱۶ نفر در گواه قرار گرفتند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه جهت‌گیری هدف میدگلی و همکاران (۱۹۹۸) استفاده شد. در ابتدا پرسشنامه به عنوان پیش‌آزمون بر روی هر دو گروه (آزمایش و گواه) اجرا شد. سپس گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه تحت راهبرد آموزش معکوس؛ و گروه گواه طبق معمول تحت روش سنتی (مستقیم) در درس زبان انگلیسی قرار گرفتند. بعد از اتمام جلسات آموزشی، بر روی هر دو گروه پس‌آزمون اجرا شد. داده‌ها با بهره‌گیری از آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل کوواریانس چندمتغیری) تحلیل شدند. یافته‌ها: یافته‌های حاصل از تحلیل کوواریانس نشان دادند، راهبرد آموزش معکوس بر جهت‌گیری هدف دانش‌آموزان مؤثر بوده است ($p < 0/05$)؛ همچنین براساس نتایج، آموزش معکوس بر مولفه‌های اهداف تبحری ($F=227/996, p < 0/001$) و عملکردی ($F=36/550, p < 0/001$) تأثیر معنی‌دار، ولی بر روی اهداف اجتنابی ($F=1/048, p = 0/314$) تأثیر معنی‌داری نداشت. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که آموزش معکوس باعث بهبود جهت‌گیری هدف در یادگیری می‌شود. بنابراین مطالعه پیگیری برای بررسی بیشتر کاربرد آموزش معکوس در دانش‌آموزان مختلف و روش‌های آموزشی ضروری است.

- رضایی‌فرد، زهرا. (۱۴۰۱). «بررسی رویکرد کلاس درس معکوس در دوره‌های آموزش زبان انگلیسی برای اهداف خاص: با تمرکز بر تفکر انتقادی و درگیر شدن دانشجویان دوره‌های انگلیسی با اهداف خاص». پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبانهای خارجی. شماره ۱. صص ۳۲-۴۳. مطالعه حاضر به بررسی اثرات استفاده از رویکرد کلاس درس معکوس بر تفکر انتقادی و درگیر شدن در انجام تکالیف دانشجویان ایرانی در دوره‌های آموزش زبان انگلیسی برای اهداف خاص (ESP) پرداخته است. شرکت

کنندگان این مطالعه شامل ۶۰ دانشجوی دوره انگلیسی با اهداف خاص مشغول به تحصیل در دانشگاه پیام نور بودند که به دو گروه مساوی تقسیم شدند. مهارت زبانی شرکت کنندگان از طریق آزمون مهارت زبان بررسی شد. شرکت کنندگان در گروه تجربی با استفاده از فنون کلاس درس معکوس آموزش دریافت کردند. یک گروه تخصصی متشکل از اساتید دوره های آموزش زبان انگلیسی که از همکاران محقق بودند ۱۰ فیلم کوتاه هر یک مدت ده دقیقه تهیه کردند و هر تدریس ویدئویی همراه با الگوی تدریس یک مدرس همراه بود که از صدای واقعی وی و ارائه مطالب سمعی و بصری استفاده شد. گروه کنترل آموزش واژگان را از طریق روش تدریس معمولی دریافت کردند. نتایج تجزیه و تحلیل های آماری نشان داد که رویکرد کلاس درس معکوس تاثیر مثبت بر روی درگیر شدن در انجام تکلیف شرکت کنندگان داشته است. همچنین مشخص شد که روش کلاس درس معکوس تاثیر قابل توجهی بر تفکر انتقادی زبان آموزان ایرانی دارد. رویکرد کلاس درس معکوس زبان آموزان را قادر می سازد تا مستقل تر شوند و آنها را وادار می کند متفکران انتقادی قوی تری شوند. در نتیجه، روش کلاس درس معکوس بستری برای شکوفایی و رشد توانایی های تفکر انتقادی بالقوه زبان آموزان فراهم می آورد.

- رحیمی زارع، مهدیه. (۱۴۰۰). «بررسی کارایی روش تدریس معکوس در آموزش مجازی و تاثیر آن بر انگیزش و یادگیری». نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی. این پژوهش با هدف بررسی کارایی روش تدریس معکوس در آموزش مجازی و تاثیر آن بر انگیزش و یادگیری صورت گرفت. برای بررسی کارایی روش تدریس معکوس به بررسی روایت های یک معلم مدرسه یامجری آموزش به شیوه معکوس پرداخته شد و به انگاره های کیفی و تفسیر گرایانه تعلق دارد. تحلیل داده ها نشان داد در این شیوه آموزشی به سطوح بالای یادگیری توجه میشود و دانش آموزان یادگیری خود را از طریق نشانه های خلاقانه و واقعی اعمال می نمایند. برای بررسی تاثیر کلاس معکوس بر مولفه های انگیزش و یادگیری، جامعه آماری شامل ۳۴ نفر از دانش آموزان دو مدرسه ابتدایی بر حسب تصادف در اولین نیمسال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات به منظور اندازه گیری میزان انگیزش از پرسشنامه هارتر و نیز برای اندازه گیری میزان یادگیری از آزمون معلم ساخته استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش، میانگین انگیزش تحصیلی دانش آموزان در کلاس سنتی نسبت به کلاس معکوس اندکی افزایش یافته بود، هرچند که اختلاف معنادار نبود. همچنین میانگین یادگیری دانش آموزان در کلاس معکوس نسبت به کلاس سنتی افزایش یافت. بنابراین می توان نتیجه گرفت که کلاس معکوس در صورت فراهم کردن زمینه برای اجرای اصولی نسبت به آموزش سنتی کارآمدتر است.

۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق

ضرورت و اهمیت این تحقیق از چند جهت قابل توجه و تبیین است. نخست آنکه زبان، مهمترین ابزار ارتباطی بشر است و بشر از طریق زبان، هم با خود و هم با دیگر افراد بشر ارتباط برقرار می کند. آنچه اندیشه نامیده می شود، همان ارتباط بشر با خود از طریق زبان است و اندیشه چیزی نیست جز کاربرد زبان در درون ذهن بنابراین هر چه توانایی های زبانی بیشتر باشد، توانایی های اندیشه نیز می تواند بیشتر توسعه یابد. از طرف دیگر، زبان مهمترین ابزار ارتباطی بشر با دیگران است. ارتباط با دیگران که همان انتقال اندیشه است، فرایند اندیشه را کامل می سازد، زیرا هنگام ارتباط با خود، اندیشه تولید می شود و اگر ارتباط با غیر خود صورت نگیرد، اندیشه در درون انسان دفع می گردد و با دیگران به اشتراک گذاشته نمی شود و منشاء اثر نمی گردد. بنابراین توانایی های زبانی رابطه مستقیمی با توسعه فرهنگ و تمدن و دانش بشری دارند و هر چه ما بتوانیم توانایی های زبانی را بیشتر کنیم خواه در زبان مادری و چه زبان خارجه، گامی بلند به سوی توسعه فرهنگ و تمدن و دانش بشری برداشته ایم. همچنین آموزش معکوس، شیوه ای است که در سال های اخیر در مورد توجه فراوان قرار گرفته است و به ویژه در دوران بیماری های همه گیر می تواند بر بستر آموزش از راه دور و آموزش مجازی گامی بلند به سوی توسعه دانش و انتقال دانش بردارد. با توجه به آنچه درباره اهمیت زبان و اهمیت آموزش معکوس گفته شد، واضح است که موضوع چنین پژوهشی که عبارت است از بررسی تاثیر آموزش معکوس در فراگیری زبان و به ویژه زبان انگلیسی، دارای اهمیت و ضرورت فراوان است.

۲- بحث

۲-۱- تعریف آموزش معکوس

کلاس معکوس (Flipped Classroom)، شکل جدیدی از کلاس‌های درسی حضوری است. در این کلاس‌ها فعالیت‌هایی که به‌طور سنتی در کلاس‌های درس انجام می‌شده مثل تدریس مطالب اصلی هر درس در خانه توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود. کلاس معکوس را نوعی روش آموزشی جدید می‌داند که در آن دانش‌آموزان قبل از حضور در کلاس، تدریس ویدیویی درباره موضوعات درسی آن روز را مشاهده می‌کنند. سپس در کلاس حضور می‌یابند و معلم به پرسش‌های آن‌ها پاسخ می‌دهد (واحدی، ۱۴۰۱: ۳۱). این روش سبب می‌شود محوریت معلم نیز کاهش یابد. در یادگیری به شیوه معکوس، دانش‌آموز با استفاده از ویدیو یا یک چند رسانه‌ای می‌تواند تدریس معلم را بارها و بارها تماشا کند، آن را عقب و جلو ببرد، مکث کند، روی بخش خاصی بیشتر تمرکز کند و مطالبی را تکرار و ذخیره کند. در این صورت، هر دانش‌آموز بر اساس ویژگی‌های شخصی و با توجه به تفاوت‌های فردی خود، به درک مطلب و یادگیری می‌پردازد. بنابراین، کلاس معکوس به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد بر برخی از عناصر از جمله زمان، مکان، مسیر یادگیری و همین‌طور سرعت یادگیری کنترل داشته باشند، چرا که می‌توانند از طریق اینترنت، هر جا که بخواهند، محتوای آموزشی را دریافت و مسیر یادگیری را با سرعت مورد نظرشان طی کنند (کارشکی، ۱۳۸۷: ۹۱).

دانش‌آموزان با گذشت مدتی از حضورشان در کلاس معکوس، پرسش‌های بهتری می‌پرسند و عمیق‌تر به موضوعات می‌اندیشند. به نظر وی، از جمله مهم‌ترین مزایای استفاده از آموزش‌های ویدیویی، «امکان برقراری روابط انسانی عمیق‌تر» است، چرا که زمان آزاد شده به‌وسیله آموزش‌های اولیه (فایل‌های ویدیویی) امکان تعامل و ارتباط بیشتری را بین معلم و دانش‌آموز در کلاس درس فراهم می‌سازد و از محوریت بالای معلم در کلاس درس می‌کاهد. در این روش، معلم در کلاس درس، به عنوان یک راهنما کنار دانش‌آموزان است و به آن‌ها در حل مشکلاتشان و پاسخ به سوالاتشان کمک می‌کند. یعنی قسمت اعظم یادگیری در خانه و توسط خود دانش‌آموزان و به کمک فیلم‌های آموزشی انجام می‌شود. در کلاس درس دانش‌آموزان هر آنچه که یاد گرفتند را به وسیله فعالیت و کار گروهی، تمرین می‌کنند. در روش سنتی که همگی ما با آن آشنا هستیم، کلاس معلم محور است و تمام مسئولیت کلاس به عهده‌ی او است. در حالیکه در یادگیری معکوس، کلاس‌ها کاملاً دانش‌آموز محور بوده و مسئولیت کلاس به عهده‌ی آن‌هاست (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۶: ۷۲).

۲-۲- چهار ویژگی اصلی شیوه آموزش معکوس

۲-۲-۱- محیط یادگیری انعطاف‌پذیر

معلمانی می‌توانند محیط فیزیکی کلاس را برای سازماندهی انعطاف‌پذیر تغییر دهند. بعنوان مثال می‌توانند میز و نیمکت‌های کلاس را بصورت ثابت یا مدور بچینند تا امکان فعالیت‌های فردی و گروهی فراهم شود. این گزینه به دانشجویان و دانش‌آموزان کمک می‌کند تا محل یادگیری را خودشان انتخاب کنند. نحوه یادگیری دانش‌آموزان و زمانی که برای تسلط بر یک موضوع نیاز دارند، از فردی به فرد دیگر متفاوت است. علاوه بر محیط فیزیکی، زمانبندی دروس هم باید انعطاف‌پذیر باشد تا دانش‌آموزان بتوانند کاملاً یک موضوع را بررسی کنند و با سرعت خود آن را درک نمایند (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۶: ۷۲).

۲-۲-۲- فرهنگ یادگیری

کلاس معکوس به جای یادگیری سنتی (معلم محور)، دانش‌آموزان را در مرکز آموزش قرار می‌دهد. در این روش دانش‌آموزان سرعت و سبک یادگیری را هدایت کرده و معلمان نقش راهنمای جانبی را بر عهده دارند. معلمان با کمک تجربیات خود به دانش‌آموزان کمک می‌کنند و آنها را در طی مجموعه تمریناتی که برای کاربرد اطلاعات جدید لازم دارند، هدایت می‌نمایند (رضایی‌فرد، ۱۴۰۱: ۳۸).

۲-۲-۳- محتوای خودخواسته

در یادگیری معکوس، معلمان همیشه بدنبال جستجوی راه هایی برای بیشینه کردن زمان کلاس خود هستند تا دانش آموزان بتوانند فعالانه در یادگیری و تمرین عملی مشارکت داشته باشند. در این رویکرد دروسی که به چنین مدلی جواب می دهند، در اولویت قرار گیرند و راه هایی شناسایی می شود که فراگیران را تشویق به انجام کار مستقل کند. مریدان از دروس ویدئویی استفاده می کنند تا محتوا را در اختیار دانش آموزان قرار دهند (اسلامی و غفاری، ۱۳۹۹: ۲۴).

۲-۲-۴- مدرس حرفه‌ای

مدرس حرفه‌ای هم در مدل یادگیری معکوس، ضروری است. در این مدل یادگیری، معلمان باید پیوسته بر دانش آموزان خود نظارت داشته باشند تا بفهمند که دانش آموزان در چه مباحثی نیاز به کمک دارند. مدرسان باید پاسخگو و منعطف باشند چون این روش تدریس، بسیار فعال است و نیاز به مهارت تعلیمی بالایی دارد. اگرچه در این روش، آموزش از راه دور صورت می گیرد اما معلمان باید بهترین تدریس خود را ارائه دهند تا بتوانند دانش آموزان موفق‌تری پرورش دهند.

۲-۳- مزایای یادگیری معکوس برای زبان آموزی

آموزش معکوس تا چه اندازه می تواند به افراد در آموزش زبان کمک کند و موجب تقویت یادگیری زبان به ویژه زبان خارجه شود؟ در ادامه به برخی از مزایای یادگیری معکوس می پردازیم که ممکن است.

۱-۲-۳- افزایش استقلال زبان آموزان

در یک کلاس درس سنتی، دانش آموزان مجبورند طبق سرعت و روشی که معلم برای آموزش زبان در نظر دارد، پیش روند. بنابراین ممکن است که برخی دانش آموزان به سبب توانش های زبانی بیش تر، آهنگ کلاس برایشان کند باشد و این کندی آرام آرام موجب دلزدگی آنان از کلاس و در نهایت قطع ارتباط آنان با کلاس شود. در مقابل به سبب توانش های زبانی کم تر برخی دانش آموزان، ممکن است که سرعت کلاس برایشان زیاد باشد و از آموختن کامل و کافی مباحث کلاس بازمانند و بدیهی است که با نیاموختن مباحث پایه ای زبان، بحث های بعدی نیز بی ثمر خواهند بود، حال آن با روش یادگیری معکوس، استقلال دانش آموز برای تمرین و ممارست در زبان و تنظیم زمان و بودجه بندی وقت، بیش تر می شود و حالت شناور می باید (آتش افروز، ۱۳۹۷: ۵۸). از طرفی در روش آموزش سنتی زبان، معلمان هم تحت فشارند که در ساعت محدود کلاس، مباحث زبانی زیادی را درس داده و طبق برنامه ی درسی پیش روند و احتمالاً از تمرین و ممارست و مکالمه بازمانند. در نتیجه معلم وقت کافی برای رسیدگی به سوالان دانش آموزان را نخواهد داشت. حتی اگر فردی سوال یا مشکلی داشته باشد به ناچار معلم باید از وقت کلاس زده و پاسخ سوال او را بدهد و نیز فرصت تمرین به ویژه مکالمه وجود نخواهد داشت (رحیمی زارع، ۱۴۰۰: ۶۳).

اما در یادگیری معکوس، زبان آموزان می توانند برای یادگیری مطالب هرچقدر که نیاز دارند زمان بگذارند و فیلم های آموزشی را چندین بار نگاه کنند و در شرایط مجازی و با هم صحبت رایانه ای یا هم صحبت واقعی به مکالمه بپردازند. به همین علت هیچ محدودیت زمانی و فشاری بر روی معلمان و دانش آموزان نیست. همچنین در کلاس، معلم وقت کافی برای پاسخ دادن به تمام سوالات را دارد و وقت بیشتری با دانش آموزان می گذراند و به تمرین و مکالمه و متن خوانی با آنان می پردازد (واحدی، ۱۴۰۱: ۳۷).

۲-۳-۲- تقویت مهارت ها به جای انفعال

این شیوه از یادگیری علیرغم تاثیری که بر دانش افراد می گذارد، می تواند برخی از مهارت های فردی آن ها را نیز ارتقا ببخشد. در آموزش سنتی، دانش آموز منفعل و پذیرنده است و تنها مخزنی می شود که آموزگار، اطلاعات و نه مهارت های زبانی را به او منتقل کند و زبان آموز نیز تنها مخزنی برای ذخیره کردن این دانسته ها می شود، اما توان به کارگیری آن ها را به صورت مهارت زبانی ندارد، مگر آنکه این دانسته ها از حالت منفعل درآیند و تبدیل به مهارت های عملی شود و آن گاه دیگر دانسته های زبانی نیستند، بلکه خود زبان هستند.

این مسئله دربارهٔ زبان‌های خارجه و از جمله برای زبان انگلیسی، بیش از زان بومی و مادری صدق می‌کند، زیرا زبان بومی به هرحال تا حدی با عمل و کاربرد عملی همراه است و این زبان خارجه است که در آموزش سنتی ممکن است تبدیل به انتقال دانسته‌ها شود و نه مهارتی عملی و کاربردی برای زبان. بنابراین آموزش معکوس برای آموزش زبان انگلیسی بسیار مفید و تأثیرگذار است (کارشکی، ۱۳۸۷: ۸۹).

۳-۳-۲- تمرین گروهی زبان

در آموزش سنتی، اوقات کلاس صرف ابلاغ درس می‌شود و سپس دانش‌آموزان متفرق می‌شوند و فرصتی برای کار گروهی نیست و بنابراین تمرین‌های گروهی و تعاملی زبان‌آموزی از قبیل مکالمه، انجام نمی‌گیرد. همان طور که گفتیم در کلاس‌هایی که از یادگیری معکوس در آن استفاده می‌شود، نقش زبان‌آموزان صرفاً به حضور آن‌ها در کلاس خلاصه نمی‌شود. بلکه آن‌ها به کمک کارها و فعالیت‌های گروهی، خودشان کلاس را پیش می‌برند. بچه‌ها به کمک یکدیگر و با استفاده از تصاویر، کتاب‌ها و یا بازی کردن، مطالبی را که در منزل و به کمک فیلم‌های آموزشی یاد گرفته‌اند را تمرین می‌کنند. همچنین به نحو تعاملی به تمرین‌های زبانی می‌پردازند، متن خوانی می‌کنند، در معنی کردن به هم یاری می‌رسانند، واژه‌های تازه را با هم تبادل می‌کنند، از هم غلط‌آملائی می‌گیرند و با هم مکالمه می‌کنند. از آنجایی که مسئولیت بیشتر کلاس به عهده‌ی بچه‌هاست و معلم نقش راهنما دارد، زبان‌آموزان باید با همکاری با یکدیگر فعالیت‌های گروهی را انجام دهند و کلاس را مدیریت کنند. این روش باعث می‌شود حس همکاری در زبان‌آموزان تقویت شود. حتی در برخی موارد آن‌ها مطالب را به یکدیگر تدریس می‌کنند و غلط‌همدیر را می‌گیرند. این اتفاق که مرحله آخر هرم یادگیری است، به ثبت بهتر مطالب درون حافظه آن‌ها کمک خواهد کرد (رضاپور میرصالح، ۱۳۹۷: ۳۹).

۴-۳-۲- درک عمیق مباحث زبانی

در روش سنتی، زبان‌آموزان معمولاً تمام اطلاعات خود درباره‌ی درس را از یک منبع که توسط معلم معرفی می‌شود دریافت می‌کنند. این یعنی موضوع را تنها از یک جنبه یا دیدگاه بررسی کرده و یاد می‌گیرند. ولی در یادگیری معکوس، آن‌ها علاوه بر کتاب به فیلم‌های آموزشی و اینترنت هم دسترسی خواهند داشت. در واقع آن‌ها به یک منبع بی‌انتهای متصل هستند و می‌توانند یک موضوع را از جنبه‌های مختلف درک و بررسی کنند. معلم هم می‌تواند زبان‌آموزان را تشویق کند که ویدیوهای آموزشی دیگر معلمان را ببینند، تا بتوانند آن‌ها را با هم مقایسه کنند. هرچه آگاهی از جنبه‌های مختلف یک موضوع، بیشتر باشد، درک و فهمیدن آن موضوع آسان‌تر خواهد بود. پس دانش‌آموزان و دانشجویان از این طریق درس را بهتر فهمیده و به درک عمیق‌تری از آن می‌رسند (آتش‌افروز، ۱۳۹۷: ۵۵).

۳- نتیجه‌گیری

زبان و زبان‌آموزی، یکی از مقوله‌های بسیار مهم در حوزه تعلیم و تربیت و در کلیت دانش بشری است، زیرا زبان، بستر اندیشه است و اندیشه چیزی نیست جز به کار بردن خاموش زبان در ذهن. به تعبیر دیگر، زبان ابزاری ارتباطی است که دو سویه دارد، یک سویه آن ارتباط با خود است که به آن اندیشه می‌گوییم و سوی دیگر آن ارتباط با دیگران است که عبارت است از انتقال اندیشه. بنابراین زبان، هم در ایجاد اندیشه و هم در انتقال اندیشه دارای اهمیت بسیار زیاد است. از این جهت آموزش زبان، مسئله‌ای است بسیار ضروری و مهم و دارای فواید بسیار و اهمیت آن فراتر از آموزش خود زبان است، بلکه در سایر حوزه‌های آموزشی نیز تأثیر می‌گذارد، زیرا زبان همان اندیشه است و ذهن انسان از زبان قابل تفکیک نیست. آموزش زبان به طور کلی دارای اهمیت است و آموزش زبان‌های خارجه دارای اهمیتی مضاعف است، زیرا زبان بومی و مادری به طور خودکار نیز آموخته می‌شود، هرچند که آموختن آن به صورت آگاهانه و آکادمیک می‌تواند فواید بیشتری داشته باشد. در مقابل، زبان‌های خارجه به صورت خودکار آموخته نمی‌شوند و حتماً باید آنها را آگاهانه آموخت. بنابراین در اینجاست که نقش آموزش‌های هوشمندانه و کارای آموزش خارجه بسیار آشکارتر می‌شود و باید به فکر راه حل‌هایی تازه تر و بهتر برای آموزش زبان خارجه بود. یکی از روش‌های نوین

آموزش که در سال‌های اخیر دارای طرفداران فراوان است، آموزش معکوس است. آموزش معکوس در برابر آموزش سنتی قرار می‌گیرد، بدین صورت که در آموزش سنتی، اوقات کلاس صرف انتقال دانسته‌های آموزگار به دانش‌آموز می‌شود و اوقات خانه صرف تمرین و ممارست می‌گردد، اما در روش آموزش معکوس، درس در خانه آموخته می‌شود و در مدرسه و زیر نظر آموزگار و با مشارکت دانش‌آموزان دیگر تمرین می‌شود. بدین ترتیب می‌توان پیش‌بینی کرد که آموزش زبان از طریق آموزش معکوس توفیق بیشتری داشته باشد، زیرا زبان خارجه نیاز به تمرین عملی دارد و با زبان بومی و مادری تفاوت دارد. زبان بومی و مادری به هر حال در سطح خانواده و در جامعه به طور عملی به کار می‌رود و تمرین می‌شود، اما زبان خارجه نیاز به تمرین عملی دارد. پس به کار گرفتن روش آموزش معکوس که به زبان آموز اجازه می‌دهد وقت تمرینش را در کلاس بگذراند، موجب آن می‌شود که زبان آموز با قرار گرفتن در جمع به تمرین آگاهانه زبان بپردازد و از این جهت زبان را بسیار بهتر از روش سنتی خواهد آموخت.

فهرست منابع

- آتش‌افروز، عسکر. (۱۳۹۷). «رابطه علی باورهای هوشی و برخی مؤلفه‌های خودتنظیمی با میان‌جیگری جهت‌گیری». *مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی*. شماره ۱۵. صص ۲۷-۴۱.
- اسلامی، اسماعیل؛ غفاری، عذرا. (۱۳۹۹). «اثربخشی آموزش متمرکز بر تعدیل جهت‌گیری یادگیری معلمان بر خودکارآمدی معلمان و خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم». *مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی*. شماره ۱۷. صص ۲۶-۱.
- رحیمی زارع، مهدیه. (۱۴۰۰). «بررسی کارایی روش تدریس معکوس در آموزش مجازی و تاثیر آن بر انگیزش و یادگیری». *نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی*.
- رضایپور میرصالح، یاسر (۱۳۹۷). «بررسی ویژگیهای روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه جهت‌گیری هدف شغلی در معلمان ایرانی». *نشریه علمی پژوهشی آموزش و ارزشیابی*. شماره ۱۱. صص ۵۴-۳۳.
- رضایی فرد، زهرا. (۱۴۰۱). «بررسی رویکرد کلاس درس معکوس در دوره های آموزش زبان انگلیسی برای اهداف خاص: با تمرکز بر تفکر انتقادی و درگیر شدن دانشجویان دوره های انگلیسی با اهداف خاص». *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبانهای خارجی*. شماره ۱. صص ۳۲-۴۳.
- زاهدی، سکینه؛ فخری، زهرا. (۱۳۹۴). «تحلیل ساختار عاملی سیاهه راهبردهای یادگیری و مطالعه در دانشجویان». *دوفصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری*. شماره ۲. صص ۸۲-۶۷.
- شفیق‌آبادی، عبدالله. (۱۳۹۶). *راهنمایی و مشاوره شغلی و نظریه‌های انتخاب شغل*. تهران: انتشارات رشد.
- عشرتی، جعفر. (۱۳۹۶). «بررسی روش آموزش معکوس بر پیشرفت تحصیلی درس علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی شهرستان پاکدشت». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی*.
- کارشکی، حسین. (۱۳۸۷). «نقش الگوهای انگیزشی و ادراکات محیطی در یادگیری خودتنظیمی دانش‌آموزان پسر پایه سوم دبیرستانهای شهر تهران». *رساله دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه تهران*.
- واحدی، وحیده سادات. (۱۴۰۱). «اثربخشی روش آموزش معکوس راهبردهای یادگیری (شناختی- فراشناختی) بر پیشرفت مهارت گفتاری و خودتنظیمی زبان آموزان در مقایسه با رویکرد سنتی». *فصلنامه فناوری آموزش*. شماره ۳. صص ۲۷-۳۹.